

Türkiyeli Gazeteciler Baskıların Kışkacında:

6 - 9 EKİM 2020'DE TÜRKİYE'DE GERÇEKLEŞTİRİLEN
ULUSLARARASI BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ ORTAK MİSYONU

MİSYON RAPORU

#FreeTurkeyJournalists

This project is funded by the European Union

Türkiyeli Gazeteciler Baskılarının Kışkacında:

6 - 9 EKİM 2020'DE TÜRKİYE'DE GERÇEKLEŞTİRİLEN ULUSLARARASI BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ ORTAK MİSYONU

MİSYON RAPORU

Yayımlayan:

International Press Institute (IPI)

Spiegelgasse 2/29, 1010 Vienna, Austria | +43 1 5129011 | info@ipi.media | ipi.media

Bu rapor, Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) öncülüğünde, Avrupalı Gazeteciler Derneği (AEJ), Gazetecileri Koruma Komitesi (CPJ), Avrupa Basın ve Medya Özgürlüğü Merkezi (ECPMF), Avrupalı Gazeteciler Federasyonu (EFJ), Osservatorio Balcani Caucaso Transeuropa (OBCT), Uluslararası PEN, Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) ve Güneydoğu Avrupa Medya Organizasyonu (SEEMO)'nun desteğiyle hazırlanmıştır.

International
Press
Institute

IPI'nin #FreeTurkeyJournalists kampanyası kapsamında yayımlanan bu rapor, Avrupa Birliği ve İsveç İstanbul Başkonsolosluğu tarafından desteklenmektedir.

This project is funded by the European Union

İçindekiler

GİRİŞ	4
GENEL BAKIŞ: 2019-2020 YILINDA YAŞANAN ÖNEMLİ GELİŞMELER.....	4
HEYET KATILIMCILARI	7
TOPLANTILAR	8
ÖZET BULGULAR	9
TEMEL SORUNLAR.....	13
I. Tutuklamalar, Fiziksel Saldırıları ve Soruşturmalar.....	13
II. Yargı Bağımsızlığı	15
III. Medyayı Denetleyici Kurumların Kötüye Kullanılması.....	18
Basın İlan Kurumu (BİK)	19
Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK).....	19
Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK).....	22
IV. Sosyal Medya Yasası	22
V. Uluslararası Diplomasi.....	26

Giriş

Uluslararası basın özgürlüğü, gazetecilik ve insan hakları konularında faaliyet gösteren on bir örgüt, basın özgürlüğünün durumunu değerlendirmek üzere 6-9 Ekim 2020 tarihleri arasında Türkiye'ye ortak bir misyon düzenleyerek, medya çalışanları, sivil toplum örgütleri, Adalet Bakanlığı ve denetleyici kurumların temsilcileri, milletvekilleri ve diplomatik temsilcilerle görüşmeler gerçekleştirdi.

Covid-19 salgınının gölgesinde düzenlenen misyon, denetleyici kurumların basını hedef alan eylemlerinin keskin bir artış gösterdiği; gazetecilerin fiziksel saldırılara maruz kaldığı bir ortamda ve sosyal medyada çeşitli sınırlamalar öngören, bağımsız gazetecilik ve daralan kamusal tartışma alanlarını daha da kısıtlayacak yeni bir yasanın akabinde gerçekleşti.

Bununla birlikte bu seneki misyon, heyet tarafından Eylül 2019'da gerçekleştirilen ve tutuklu yargılama pratiği, yargılama süreçleri, terörle mücadele yasasının muhalif gazetecileri hedef almak üzere kötüye kullanılması konularına ek olarak, Yargı Reformu Stratejisi'nin anlamlı bir değişim yaratma olasılığına odaklanan ziyaretten bu yana geçen 13 ayda yaşanan gelişmeleri de değerlendirme imkanı sundu.

Bahsi geçen konular, *Türkiyeli Gazeteciler Sanık Kürsüsünde* başlıklı 2019 yılı misyon raporunda etraflıca açıklanmıştı.

Genel Bakış: 2019-2020 yılında yaşanan önemli gelişmeler

2019 misyonundan bu yana geçen bir senede, aşağıdaki gelişmelere tanıklık ettik:

- Ekim 2019'da, Yargı Reformu Stratejisi ile birlikte terör propagandası tanımında çok kısıtlı bir daralmaya gidildi ve temyiz hakkı, beş seneden daha az süreli cezaya mahkum edilmiş kişileri de kapsar hale geldi.¹ Ancak resmi makamlar, yargı bağımsızlığına dair temel sorunu ele almaktan imtina etti; hakim ve savcıların atanmaları, terfi ettirilmeleri ve cezalandırılmalarından sorumlu olan Hakimler ve Savcılar Kurulu (HSK) üyelerinin aday gösterilme süreçleri yeniden düzenlenmedi. Mevcut sistem uyarınca, Cumhurbaşkanı ile

1 Yargı Reform Stratejisi https://sgb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/23122019162931YRS_TR.pdf

hükümetteki parti, on üç kurul üyesinin büyük çoğunluğunu atayabiliyor, dolayısıyla, hakimlerin ve savcılarının kariyerleri, yürütme organının direkt nüfuzu altında bulunuyor.

- Tutuklu yargılanma sürelerine ilişkin daha net tanımlamalara karşın, gazeteciler keyfi olarak gözaltına alınmaya ve gazetecilik faaliyetleri nedeniyle aylarca cezaevinde tutulmaya devam ediyorlar. Buna en belirgin örnek, Mart 2020’de bir milli istihbarat mensubunun Libya’daki ölümünü ve cenazesini haberleştiren altı gazetecinin, ‘milli istihbarat mensubunu deşifre etmek’ suçlamasıyla tutuklanmasıydı.² Habere konu olan personelin kimliğinin meclis üyeleri tarafından kamuya açıklanmış olmasına rağmen gazeteciler, altı ay süreyle hapiste tutuldu. Eylül ayında görülen davada beş gazeteci suçlu bulundu ancak cezaevinde tutuldukları süre nedeniyle tahliyelerine karar verildi. Gazeteciler, mahkumiyet kararı hakkında temyiz başvurusunda bulunacaklar.³
- Terör propagandası tanımının tek cümlelik ekleme ile revize edilmesine karşın bu suçlama, gazetecileri kriminalize etmek ve aleyhlerinde dava açmak amacıyla kullanılmaya devam ediyor.
- Hükümet tarafından hassas addedilen konuların kamuoyu nezdinde eleştirilmesi, genellikle cezai kovuşturmayı muhtemel kılıyor. Örneğin, Türkiye’nin Suriye veya Libya’daki askeri faaliyetlerini haberleştiren gazeteciler, bugüne kadar gizliliği ihlal veya halkı kin ve düşmanlığa tahrik gibi çeşitli suçlarla yargılamaya tabi tutuldular.
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), Halk TV, TELE1, KRT ve Fox TV⁴, gibi bağımsız yayıncıları pek çok para ve yayın cezasına çarptırdı. Televizyon kanalları, bu cezalar sebebiyle yayın lisanslarının iptal edilmesi tehdidi ile karşı karşıyalar.
- Basın İlan Kurumu’nun (BİK) bağımsız gazetelere yönelik reklam yasaklarında da keskin bir artış gözlemlendi. Hayati bir gelir kaynağı sağlayan kamu ilanları kesilerek, gazetelerin varlıklarını sürdürebilmeleri tehlikeye atıldı.

2 “Murat Ağirel ve iki gazeteci daha 'Libya'da ölen MİT mensupları' haberleri nedeniyle tutuklandı”, BBC Turkish <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-51789318>

3 “Libya’da hayatını kaybeden MİT mensubunun ifşası davasında karar duruşması görüldü: Tutuklu gazeteciler serbest bırakıldı”, Medyascope <https://medyascope.tv/2020/09/09/libyada-hayatini-kaybeden-mit-mensubunun-ifsasi-davasinda-karar-durusmasi-goruldu-tutuklu-gazeteciler-serbest-birakildi/>

4 RTÜK Mevzuatı <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari>

- Nisan 2020'de, Covid-19 dolayısıyla aşırı kalabalıklaşmış cezaevlerini rahatlatmak üzere bir infaz yasası çıkaran hükümet, hem gazeteciler aleyhinde dava açılırken sıklıkla başvuru terörle mücadele ve milli istihbarat kanunu kapsamındaki suçlardan hüküm giyenleri hem de tutuklu yargılanan kişileri af kapsamı dışında bırakmak suretiyle, tutuklu gazetecilerin can sağlığı ve güvenliğini büyük riske attı.⁵
- Temmuz ayında meclisten aceleyle geçirilen sosyal medya yasası, 1 Ekim itibariyle yürürlüğe girdi. Yeni yasa, sosyal medya şirketlerinin Türkiye'de yasal temsilcilik kurmalarını ve Türkiye'deki tüm kullanıcılarının kişisel verilerini ülkedeki servis sunucularına aktarmalarını zorunlu kılıyor. Yasaya riayet etmek, sosyal ağ sağlayıcılarını, ülkenin sansür mekanizmasının birer uzantısı haline getirecek. Yasaya uymamaları halinde ise Türkiye'de hizmet vermelerinin engellenmesine yol açacak.

Raporlara göre 170 gazetecinin cezaevinde bulunduğu 2017 yılında, en yüksek seviyesine ulaşan tutuklu gazeteci sayısında, takip eden senelerde ciddi bir azalma oldu. Uluslararası Basın Enstitüsü'nün (IPI) verilerine göre, 2020 yılı Ekim ayı itibariyle parmaklıklar ardında 77 gazeteci bulunuyordu. Bu "gelişmeye" rağmen Türkiye, dünyanın en büyük gazeteci hapishanelerinden biri olmaya devam ediyor.

Raporlara göre 170 gazetecinin cezaevinde bulunduğu 2017 yılında, en yüksek seviyesine ulaşan tutuklu gazeteci sayısında, takip eden senelerde ciddi bir azalma oldu. Uluslararası Basın

⁵ "İnfaz paketi Resmi Gazete'de: Cezaevlerinden yaklaşık 90 bin kişiye tahliye yolu açıldı", BBC Turkish <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-52269724>

Enstitüsü'nün (IPI) verilerine göre, 2020 yılı Ekim ayı başı itibariyle parmaklıklar ardında 77 gazeteci bulunuyordu. Bu "gelişmeye" rağmen Türkiye, dünyanın en büyük gazeteci hapisanelerinden biri olmaya devam ediyor. Yüzlerce gazeteci, adil yargılanma haklarını tanımayan, bağımsızlığını yitirmiş bir yargının elinde, kovuşturmalar ve seyahat yasaklarıyla karşı karşıya kalmaya devam ediyor.

Tutuklu ve yargılanmakta olan gazetecilerin sayısındaki düşüş, kısmen 2016 darbe teşebbüsünün akabinde açılan davaların kapanmasından kaynaklanıyor. Fakat bu durum, aynı zamanda medyanın ne denli başarıyla susturulduğunun da açık bir göstergesi.

Medyanın kontrol altına alınması için devam eden mücadele, son zamanlarda mahkeme salonlarından uzaklaşarak, bağımsızlığı baltalanmış ve muhalif medyayı hedef almak üzere araçsallaştırılmış olan denetleyici kurumlara doğru kaydı. Daha evvel yönetimindeki el değiştirmeler yoluyla devlet güdümüne sokulan bağımsız medya kuruluşları da düşünülürken, bu durum eleştirel seslerin daha da boğulmasına neden oldu.

Heyet Katılımcıları

Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) öncülüğünde toplanan heyette, ARTICLE 19, Avrupalı Gazeteciler Derneği (AEJ), Gazetecileri Koruma Komitesi (CPJ), Avrupa basın ve Medya Özgürlüğü Merkezi (ECPMF), Avrupalı Gazeteciler Federasyonu (EFJ), İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW), Osservatorio Balcani Caucaso Transeuropa (OBCT), Uluslararası PEN, Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) ve Güneydoğu Avrupa Medya Organizasyonu (SEEMO) temsilcileri yer aldı.

Toplantılar

6 - 9 Ekim tarihleri arasında İstanbul ve Ankara'da düzenlenen toplantılar, bir kısım heyet üyelerinin online olarak da katılımıyla, aşağıdaki kurum ve temsilcilerle gerçekleşti:

- Gazeteci meslek örgütleri ile ve insan hakları alanında çalışan Türkiye merkezli sivil toplum kuruluşları,
- Önde gelen gazeteciler ve medya yöneticileri,
- Üç muhalefet partisinden milletvekilleri (CHP, İYİ Parti, HDP),
- Anayasa Mahkemesi (AYM),
- Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı,
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) üyesi İlhan Taşçı,
- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu,
- Birleşik Krallık Ankara Büyükelçiliği tarafından düzenlenen 17 diplomatik misyon temsilcileri.

Gazetecilerle yapılan toplantı, 6 Ekim 2020

Yerel STK'larla toplantı, 6 Ekim 2020

Seyahat sınırlamaları nedeniyle toplantılara katılımlar hibrit formatta gerçekleşti: Türkiye'de yerleşik temsilciler fiziken katılım gösterirken, uluslararası temsilciler internet aracılığıyla toplantılara katıldılar.

Bu dört günlük süre zarfında heyetin parçası olmak veya heyet ile yapılan toplantılara katılmak suretiyle zamanını ayıran herkese teşekkürlerimizi sunarız.

Özet Bulgular

Misyonu takip eden hafta, 14 Ekim Çarşamba günü, İngilizce ve Türkçe dillerinde bir basın toplantısı gerçekleştirildi. Sunulan basın bildirisi, misyonun bulgularını aşağıdaki gibi özetledi:

Türkiye’de kurumların bağımsızlığını yitirmesi basın özgürlüğünü ciddi tehlikeye sokuyor

On bir uluslararası hak örgütü, Türkiye’ye yönelik basın özgürlüğü misyonunu sonuçlandırdı

Uluslararası basın özgürlüğü, gazetecilik ve insan hakları konularında faaliyet gösteren on bir örgütten oluşan bir delegasyon, geçen hafta Türkiye’ye yaptığı dört günlük misyonun ardından, ülkede medya üzerinde artan devlet hakimiyetine bağlı olarak ağırlaşan basın özgürlüğü krizi, kamuya bağlı düzenleyici kurumların bağımsızlığını yitirmesi ve özgür düşünce için geriye kalan alanları kısıtlamaya yönelik yeni bir sosyal medya kanunu konularında yetkilileri uyardı. Delegasyon, ayrıca, gazetecilere yönelik süregelen tutuklama ve yargılamaların yanı sıra habercilerin can güvenliğine ve yargı bağımsızlığına ilişkin endişelerini de dile getirme fırsatı buldu.

Tutuklu gazeteciler ve güvenliklerine yönelik tehditler

Türkiye’de çok sayıda gazeteci ya hapisanede ya da gazetecilik faaliyetleri nedeniyle keyfi suçlamalarla yargılanıyor. Kamu makamları, temel hakları garanti altına almayan bir yargı sistemini araç olarak kullanmaya devam ediyor. Yerel bir mahkemenin bu ay verdiği, Cumhuriyet gazetesi eski Genel Yayın Yönetmeni Can Dündar’ı kaçak ilan ederek tüm mal varlığına el koyma kararı, eleştirel seslerin bastırılmasına dönük sonu gelmez girişimleri gözler önüne seriyor. Gazetecilik faaliyetlerini cezalandırma amacıyla gazetecinin ve ailesinin mallarına el koymak, yeni bir saldırı biçimini temsil ediyor. Siyasi iradenin bu cezalandırma pratiğini sonlandırma niyetinden yoksun olması nedeniyle 2016’dan bu yana büyük ölçüde değişmeyen bu sistem, oldukça rahatsız edici bir tablo çiziyor.

Heyet üyeleri, Ankara'da Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Daire Başkanlığı ile yapılan toplantıda yetkililerden, özellikle yerel ölçekte artış gösteren, gazetecilere yönelik fiziksel saldırıların etkili şekilde kovuşturulmasını ve sorumluların yargı önüne çıkarılmasını talep etti.

Gazetecilerin ve siyasi tutukluların, Covid-19 salgını dolayısıyla cezaevlerindeki aşırı kalabalığı azaltmak için acilen yürürlüğe sokulan ceza infaz düzenlemesinden pratikte dışlanmaları dolayısıyla, gazetecilerin güvenliği ciddi bir tehditle karşı karşıyadır. Hali hazırda özgürlüklerinden mahrum edilen gazetecilerin sağlıkları da büyük bir riskle baş başa bırakılmıştır.

Mahkemelerin bağımsızlığını yitirmesi

Türkiye hükümeti, son aylarda, basını susturmaya yönelik çabalarını daha da genişleterek, bir yandan sosyal medyada online sansürü arttıran yeni düzenlemeyi çıkardı ve partizan medya denetleyici kurumları harekete geçirdi, bir yandan ise Anayasa Mahkemesi'ni (AYM) hedef alarak yargı bağımsızlığına karşı yeni bir saldırı başlattı.

Delegasyonun AYM ve Adalet Bakanlığı ile görüştüğü gün Adalet Bakanı, AYM'nin, ülkenin başkanlık sistemine uygun olarak "yeniden yapılandırılmasına" sıcak baktığını açıkladı.

Karar alma sürecindeki gecikmelere ve zaman zaman kararlarının alt mahkemeler tarafından uygulanmasındaki başarısızlıklara rağmen AYM, basın özgürlüğü de dahil olmak üzere anayasadaki temel hakların korunması için önemli bir güvencedir. Muhafazakar Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) ortaya koyduğu ve Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından desteklenen bu "yeniden yapılandırma" önerisi, AYM'nin bağımsızlığını ortadan kaldırmakla açıkça tehdit etmektedir.

Türkiye'de hükümetin, yargı bağımsızlığındaki eksiklikleri araştırarak basın üzerinde baskı yaratma çabaları göz önünde bulundurulduğunda, meselenin hassasiyeti anlaşılmaktadır.

Delegasyon ayrıca AYM yetkililerini, internet sitesi engellemeleri de dahil olmak üzere, basın özgürlüğünü ilgilendiren dosyaları görüşmeye öncelik vermeye çağırdı ve bu başvuruların çoğunun süregelen hak ihlallerine ilişkin olduğuna dikkat çekti. Heyet, AYM'yi, alt mahkemelere emsal teşkil edebilecek pilot davalar belirlemeye ve AYM kararlarını görmezden gelerek hukukun üstünlüğünü tehdit eden alt mahkemelerle ilgili soruna çözüm üretmeye davet etti. Delegasyon, süregelen bir sorun olarak ceza kanunundaki 'hakaret' düzenlemesine de değindi ve Anayasa Mahkemesi'nin ifade özgürlüğü hakkı bakımından açık ve net bir karar vermesi gerekliliğini vurguladı.

Sosyal medyada eleştirinin ortadan kaldırılması

Adalet Bakanlığı ile yaptığı görüşmede delegasyon, 1 Ekim’de yürürlüğe giren ve internette sansürün daha da artmasının önünü açan sosyal medya yasasına yönelik sert eleştirilerini yineledi. Ana akım medyanın hükümete yakın şirketlerce devralınmasının ardından, sosyal medya platformları ve online haber siteleri, Türkiye’de eleştirel gazeteciliğin uygulanabildiği son mecralar olarak öne çıkmaktadır. Hükümet, ilgili düzenlemenin bazı Batı ülkelerindeki “benzer” yasalara dayandığını iddia etse de, Türkiye mahkemeleri ve devlet kurumları, yasanın kötüye kullanılmasını önlemek için gerekli bağımsızlıktan yoksundur. Bu nedenle, yeni yasa pratikte, internet ortamındaki eleştirileri susturmak için yeni bir araç işlevi görecektir.

Sosyal medya şirketlerinin tepkisi belirsizliğini korurken, delegasyon üyeleri, düzenlemenin mevcut şekliyle uygulanması durumunda, bu şirketlerin de hükümetin sansür uygulamasının birer uzantısı haline geleceğinden ve herhangi bir bağımsız inceleme imkanı olmaksızın içeriklerin kaldırılmasına yönelik talepleri uygulayacağından endişe etmektedir.

Devlet kurumlarına uygulanan siyasi manipülasyonlar

Delegasyon, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ve Basın İlan Kurumu (BİK) gibi kamuya bağlı düzenleyici kurumların yetkilerinin, bağımsız medyayı cezalandırmak ve mali yıkıma uğratmak amacıyla kötüye kullanılmasına son verilmesi için çağrıda bulundu. Özellikle RTÜK, bağımsız televizyon yayıncılığına yönelik para cezaları ve yayın yasaklarını son dönemde hızlandırdı. RTÜK başkanlığı, misyonun görüşme talebini cevapsız bırakırken, üst kurulun muhalif üyesi İlhan Taşçı, heyeti kabul etti ve heyet üyelerinin, eleştirel yayıncılığın siyasi amaçlarla hedef alındığı yönündeki endişelerine katıldığını ifade etti. Öte yandan, uluslararası ve yerel basın özgürlüğü gruplarından oluşan farklı bir heyetin bu yılın başlarında görüştüğü BİK ise, eleştirel gazetelerin kamu reklamları almasına asılsız bahanelerle yasak koymaya devam ediyor. Hem RTÜK hem de BİK, hükümet tarafından etkin olarak kontrol ediliyor ve sözde bağımsız kurumlar olmalarına karşın acıklı bir hükümete bağlılık tablosu çiziyorlar.

Türkiye’de ifade özgürlüğü ve hukukun üstünlüğüne yönelik tehditlere karşı uluslararası endişe

Türkiye’de basın özgürlüğü ve hukukun üstünlüğü konusundaki küresel endişenin bir işareti olarak heyetimiz, Avrupa Birliği Delegasyonu’na ek olarak İstanbul ve Ankara’dan 17 diplomatik misyon temsilcisiyle de çevrimiçi toplantılarda bir araya geldi. Misyon üyeleri, AB’nin yeni yayımlanan Türkiye ilerleme raporunda, ifade özgürlüğü konusundaki “ciddi gerilemeyi” vurgulayan yalın bulguları kabul

eden bir tutum sergiliyor. Ancak, uluslararası topluluk, Türkiye'yi hukukun üstünlüğüne saygı gösteren ülkeler kulübüne geri döndürmek için ikili ilişkilerini ve çok taraflı çabalarını artırmalıdır. Jeopolitik gelişmelerin, basın özgürlüğü dahil olmak üzere, insan hakları sorunlarını rehin almasına müsaade edilmemelidir.

BASIN TOPLANTISINI [BURADAN](#) İZLEYEBİLİRSİNİZ

Temel Sorunlar

I. Tutuklamalar, Fiziksel Saldırıları ve Soruşturmalar

Her türlü basın kuruluşundan gazeteciler, askeri operasyonlar, ekonomik gerileme, Kürt sorunu ve diğer azınlıklara dair meseleler gibi hükümetin „hassas“ bulduğu konuları haberleştirdikleri için kovuşturma ve tutuklamalarla karşı karşıya kalmaya devam ediyorlar. Bu sene, hassas konular listesine Covid-19 salgını da eklendi. IPI Covid-19 İzleme Sistemi'nde, Mart ve Ağustos ayları arasında Covid-19 vakalarını haberleştiren gazetecilerin gözaltına alındığı, haklarında soruşturma açıldığı veya sistematik hak ihlallerine maruz kaldığı 13 farklı olay kaydetti.⁶ Misyon esnasında görüşülen gazeteci ve editörler, bu hak ihlallerinin, Covid-19'un haberleştirilmesi konusunda medyada korku rüzgarları estirdiğini onaylayarak, bu konudaki bağımsız yayınların böylece bastırıldığını ve hükümet söyleminin egemen kılındığını aktardılar.

Tutuklu gazeteciler, bu yıl da en önemli endişe konusu olmaya devam ediyor. 2020 yılı başından itibaren en az 22 gazeteci tutuklandı. Bu gazetecilerden bazıları, haklarındaki soruşturmalar devam ederken serbest bırakıldı. Covid-19 tedbirleri çerçevesinde Mart ile 15 Haziran tarihleri arasında adli tatil ilan edilmesine rağmen, sene başından Kasım 2020'ye kadar gazetecilerin sanık olarak bulunduğu en az 130 duruşma gerçekteleşti.⁷ Gazete Karınca'nın aylık basın raporlarına göre, 2020'nin ilk sekiz ayında gazetecilere en az 30 yeni soruşturma veya dava açıldı.⁸

Nisan 2020'den bu yana kaydedilen 10 vakayla birlikte, gazetecilere yönelik fiziksel saldırılar da giderek daha endişe verici bir hal almaya başladı. Gazeteciler, protestoları takip ederken polis tarafından, devlet yetkililerinin kışkırtıcı sözlerini takiben kimliği belirsiz saldırganlar tarafından veya bölge politikalarını eleştirmelerinin ya da yolsuzlukları ortaya çıkarmalarının sonucu yerel siyasetçiler tarafından hedef alındılar. Saldırıları arasında, bir gazetecinin Antalya'daki evinin kurşunlaması, Nevşehir Gazeteciler Cemiyeti'ne ait aracın kundaklanması ve eleştirel haberlerini takiben, yerel bir gazete olan Ses Kocaeli'nin bulunduğu binaya ateş açılması gibi vakalar bulunuyordu.⁹

6 Detaylı Bilgi için: IPI's Covid-19 tracker <https://ipi.media/covid19-media-freedom-monitoring/>

7 IPI Dava Takvimi'ne göre; <https://freeturkeyjournalists.ipi.media/trials-calendar/>

8 Gazete Karınca Aylık Basın Raporları: <https://gazetekarinca.com/category/basin-raporu/>

9 Avrupa Konseyi Platformu'na yüklenen uyarı: <https://go.coe.int/INpvR>

Birçok gazeteci, ölüm tehditleri de dahil olmak üzere, online tehdit ve tacizlere maruz kalmaya devam ediyor. Hükümet yetkililerinin sözlü saldırıları, sıklıkla gazetecilere yönelik soruşturma açılmasıyla ve nihayetinde tutuklanmalarıyla noktalanıyor. Bu senenin başlarında, İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun Odatv'den Müyesser Yıldız'a¹⁰ yönelik sözlü saldırıları, TELE1'den İsmail Dükel ve Yıldız'ın „askeri casusluk“ ile suçlanarak tutuklanmasıyla son bulmuştu.¹¹ İçişleri Bakan'ının militanlara ait bir kamp alanının yok edildiğine dair duyurusunu düzelden Yıldız, daha sonra Soylu tarafından „terör“ sempatzanı olmakla itham edilmişti. Yıldız, 9 Kasım 2020 tarihine kadar cezaevinde tutuldu.¹²

Adalet Bakanlığ'ının İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı ile yapılan toplantıda heyet, gazetecilerin can güvenliğinin korunması için daha fazla adım atılması gerektiğinin altını çizerek gazetecilere yönelik saldırıların bakanlık tarafından kınanması ve kararlılıkla soruşturulması için yetkililere çağrıda bulundu. Ancak bakanlık temsilcileri bu sorumluluk almayı reddederek, atılacak adımların hakim ve savcıların yetki alanına girdiğini, ancak onların da bağımsız olduklarını ve yine „bağımsız“ hareket eden Hakimler ve Savcılar Kurulu (HSK) tarafından denetlendiklerini belirttiler.

Adalet Bakanlığ'ı yetkilileri ayrıca, haklarında açılan asılsız cezai soruşturmaların gazeteciler üzerindeki göz korkutucu etkisini görmezden gelerek, Yargı Reformu Paketi'ne atıf yaparak „hakimler artık çoğu davada gazetecileri tutuklamıyorlar bile“ şeklinde ifadeler kullandı. Heyet ise bahsi geçen “reformların”, hakimlerin duruşma salonlarındaki uygulamalarına yansımadığını vurgulayarak, gazetecileri korumak ve yargıyı etkin olarak denetlemenin Adalet Bakanlığ'ının mutlak vazifesi olduğunu belirtti.

---

10 “Soylu, gazeteci Müyesser Yıldız'ı hedef aldı, Yıldız'dan yanıt geldi”

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/soylu-gazeteci-muyesser-yildizi-hedef-aldi-yildizdan-yanit-geldi-1739729>

11 “Gazeteci Müyesser Yıldız Tutuklandı”, Bianet <https://bianet.org/1/19/225583-gazeteci-muyesser-yildiz-tutuklandi>

12 “Müyesser Yıldız hakkında tahliye kararı”, Bianet <https://bianet.org/1/19/234083-muyesser-yildiz-hakkinda-tahliye-karari#>

II. Yargı Bağımsızlığı

Hükümetin kamusal söylem üzerindeki kontrolünün temelinde, bir bütün halinde yargıyı ve aslen demokratik kurumlar olarak etkin görev yapabilmeleri için kurulan, siyasi çıkar ve baskılardan bağımsız olması gereken medyayı denetleyici kurumları amansızca ele geçirmesi yatıyor.

Ne var ki, mahkemelerin ve denetleyici kurumların temeli, partizan atamalar ve tüm seviyelere yayılan dikey güç yapılanmaları yoluyla sistematik olarak oyuldu ve bu kurumlar, cumhurbaşkanlığı makamının birer uzantısı haline dönüştürüldü.

Sistematik baskıların bir sonucu olarak yargı bağımsızlığının bir krize sürüklenmesi ve mahkeme salonlarında adil yargılanma hakkına gösterilen saygının zamanla erozyona uğraması, tüm temel haklar üzerinde bir domino etkisi yarattı. Yargı bağımsızlığı olmadan, bireylerin, otoritelerin elinde bulundurduğu gücün keyfi ve kötüye kullanılmasına itiraz etme ve kendi anayasal haklarına, özellikle de ifade özgürlüğüne, sahip çıkma kapasitesi ortadan kalkmaktadır.

Mart 2020'ye kadar 12 ay süreyle gazeteci duruşmalarının takibine dayanan ve IPI ile Türkiye merkezli Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği (MLSA) tarafından yayınlanan Dava Gözlem Raporuna¹³ göre, tutuklu yargılama, gazeteciler üzerinde caydırıcılığı olan ve otosansür baskısını artıran yaygın ve keyfi bir uygulama olarak öne çıkıyor. Raporun izleme süreci boyunca takip edilen davaların yüzde 27'sinde, hakimlerden en az birinin yargı süreci başladıktan sonra değiştirildiğinin kaydedilmesi, kanuni hakim güvencesi ihlal edilmiştir. Mahkeme heyetlerinde yapılan değişiklikler, hakimleri, siyasi iradenin tutumuyla çelişen kararlar vermekten caydırmak amacıyla kullanılmaktadır.

Yargının karşı karşıya bulunduğu sorunun temelinde, hakimlerin atanması, terfi etmesi ve disiplin işlemlerinden sorumlu olan HSK'ya aday gösterilme süreci yatmaktadır. Daha önce hakimler tarafından doğrudan yapılan seçimler, Nisan 2017'de yapılan bir değişiklik ile, yürütme ve yasamanın aday göstermesiyle ilerleyen bir süreç haline almıştır. Mevcut durumda, 13 HSK üyesinin yedisini cumhurbaşkanı, altısını ise meclis atamaktadır. Bu durum pratikte, AKP-MHP koalisyonunu, hakim ve savcı atamalarından sorumlu olan HSK üyelerinin tamamının seçimi üzerinde direkt kontrol sahibi kılmaktadır.

Temmuz 2016'daki darbe teşebbüsünün ardından, Gülen hareketi ile ilişkili oldukları gerekçesiyle yaklaşık 4.000 hakim görevden alındığı ve yerlerine tecrübesiz hakimlerin atandığı göz önünde bulundurulduğunda, bu gücün, yargı teşkilatını AKP-MHP çizgisinde yeniden şekillendirmek amacıyla kullanıldığı görülmektedir. Adalet Bakanı Abdülhamit Gül, 10 Kasım 2020'de katıldığı 2021 yılı bütçe

13 Türkiye'deki İfade Özgürlüğü Davaları İzleme Yıl Sonu Raporu, Mart 2020

https://freeturkeyjournalists.ipi.media/wp-content/uploads/2020/11/TUR_TM_Report_0703_update.pdf

görüşmeleri kapsamındaki toplantıda, Temmuz 2016'dan bu yana 3.947 hakim ve savcının görevden alındığını beyan etmiştir.¹⁴

En başta Yargı Reformu Stratejisi'nde bahsedilen yer güvencesi (coğrafi teminat ilkesi), hakim ve savcıların atamaları, görev yeri değişiklikleri ve terfileri için nesnel ölçütler belirleyen ve istekleri olmaksızın görev yerlerinin değiştirilmesine karşı hakim ve savcılara bazı garantiler sunan, dolayısıyla bir reform görünümü yaratabilecek adımlar dahi, nihai paketten çıkarılmıştır. Dahası, Yargı Reformu Stratejisi'nin duyurulmasının hemen ardından HSK, öngörülen yer güvencesi ilkesini çiğneyerek, 3.722 hakim ve savcının görev yerinin değiştirilmesi için talimat vermiştir.¹⁵

Maalesef HSK, misyonun bu seneki görüşme talebini reddetmiştir.

Anayasa Mahkemesi ile toplantı, 8 Ekim 2020

Geçtiğimiz yıllarda, Türkiye'de yargının siyasallaşmasına kısmen de olsa direnen ve temel hakları koruma gayesiyle hareket eden ender kurumlardan biri, Anayasa Mahkemesi olmuştur. Misyon, AYM Genel Sekreteri Murat Şen ile Genel Sekreter Yardımcısı Mücahit Aydın'ın öncülüğünde, AYM

14 Adalet Bakanlığı Açıklaması, 10 Kasım 2020 <https://basin.adalet.gov.tr/adalet-bakanligi-2021-butcesi-plan-ve-butce-komisyonu-nda-kabul-edildi>

15 "3722 hakim ve savcının yeri değişti", Odatv <https://odatv4.com/3722-hakim-ve-savcinin-yeri-degisti-31051950.html>

raportörlerinden oluşan toplam beş kişilik bir delegasyonla bir araya gelerek, Mahkeme'nin ifade özgürlüğü davalarında aldığı kararlar üzerine görüşmüştür.

Misyon, Mahkeme'nin, çoğunlukla takip eden diğer hak ihlallerini de içeren ifade özgürlüğü davalarını önceliklendirmedeki ve bu davalar söz konusu olduğunda ivedi davranmaktaki yetersizliğini gündeme getirmiştir. Misyon, online düzenlemelere ve internet sitesi kapatmalarına ilişkin başvurulara öncelik verilmesi için özellikle çağrıda bulunmuştur. Bu gibi çevrimiçi alanı ilgilendiren davalar, yalnızca halkın bilgiye ulaşma hakkının engellenmesi gibi süregelen ihlaller içermekle kalmaz, aynı zamanda Mahkeme'nin karar vermesi halinde alt mahkemelere emsal teşkil edecek pilot dava işlevi de görürler.

Genellikle ciddi gecikmeler yaşansa dahi AYM, ifade özgürlüğünün hem çevrim içinde hem de çevrim dışında korunması için bazı olumlu kararlar almıştır. Ancak alt mahkemeler, bu kararları göz ardı edilemeyecek bir trend ile görmezden gelmektedirler. Bu trende örnek, AYM kararlarını derhal uygulamayı reddederek, bazı internet sitelerine yönelik engellemeleri kaldırmayı reddetmeleri örnek gösterilebilir.

Sendika.org, Temmuz 2015'te engellenen websitesinin tekrar açılması için, ifade özgürlüğü haklarının ihlal edildiği yönünde Mart 2020'de alınan AYM kararına kadar dört buçuk yıl beklemek zorunda kaldı. AYM'nin, yine Sendika.org hakkında Eylül 2020'de ayrı bir başvuruda verdiği, website engelinin kaldırılması yönündeki ikinci kararına rağmen, alt mahkemeler engeli kaldırmayı reddettiler. Ekim ayı sonunda, Sendika.org'un konuyu Strazburg'a taşıması üzerine, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Türkiye'den savunmasını ibraz etmesini istedi. Mahkemeler ancak bunun üzerine, aralarında Sendika.org ve Dicle Haber Ajansı da bulunan 100'den fazla internet, haber sitesi ve Twitter hesabının açılması yönünde talimat verdiler.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 153. maddesi uyarınca, Anayasa Mahkemesi'nin kararları kesin ve bağlayıcıdır. Dolayısıyla, alt mahkemelerin AYM'nin kararlarına uymayı reddetmesi hukukun üstünlüğü ve kesinliği ilkesini zedeler. Mevcut sistemde, AYM'nin alt mahkemelere uygulayabileceği tek yaptırım ise, AYM kararları doğrultusunda hüküm vermeyen hakimleri HSK'ya raporlamaktır.

Toplantımızda, AYM, yukarıda geçen sorunun varlığını kabul etmekle birlikte, durumun alt mahkemelerin çoğunlukla AYM kararlarını anlamamasından kaynaklandığını iddia etti ve bu gibi örnekleri „yol kazası“ olarak tanımladı. Mahkeme bu sorunu çözmek için, alt mahkemelere eğitim verecek ve AYM kararlarının uygulanmasını denetleyecek yeni bir birim kurmayı planlıyor. Şubat 2021'de başlaması planlanan proje, Avrupa Konseyi'nin desteğiyle hayata geçirilecek.

AYM ile alt mahkemeler arasında devam eden gerilim ve bazı AYM kararlarının hükümet kanadında yarattığı belirgin husumet sonucunda, MHP lideri Devlet Bahçeli, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın da desteğiyle, Eylül ayından itibaren AYM'nin yeniden yapılandırılması yönünde çağrıda bulunmaya başladı. Heyetin AYM ile görüştüğü gün, Adalet Bakanı Abdülhamit Gül de öneriye desteğini açıkladı.

Henüz yeniden yapılandırmaya dair açıklanan herhangi bir çalışma olmamasına karşın olası bir değişikliğin, AYM'nin bağımsızlığına ciddi ölçüde zarar vermesi bekleniyor.

Adalet Bakanı Abdülhamit Gül, 2021 bütçe görüşmelerinde 15 Temmuz 2016'dan bu yana 3.947 hakim ve savcının görevden alındığını belirtmiştir.

Adalet Bakanlığı Açıklaması, 10 Kasım 2020

Böyle bir adım anayasa değişikliği gerektireceğinden, gerçekleşmesi nispeten düşük bir ihtimal. Aynı zamanda 2022 yılında, bazı AYM hakimlerinin görev sürelerinin dolması sebebiyle değişmesi gerekeceğinden ve yeni atanacak hakimler Cumhurbaşkanı tarafından aday gösterileceğinden, hükümet, mahkemeyi yeniden şekillendirme imkanı bulacak. Bu süre zarfında, hükümetin AYM üzerinde baskı kurma, alt mahkemeleri AYM kararlarına riayet etmemeleri yönünde cesaretlendirme ve böylelikle hukukun üstünlüğü ilkesine geri alınamaz zararlar verme kabiliyeti azımsanmamalıdır.

III. Medyayı Denetleyici Kurumların Kötüye Kullanılması

Misyon heyeti, geçtiğimiz iki sene içerisinde medyayı denetleyici kurumlar tarafından uygulanan para cezaları ve diğer yaptırımlarda görülen ani artış sebebiyle, Türkiye'nin ayakta kalmayı başaran eleştirel gazeteleri, haber siteleri ve yayıncılarının, muazzam bir finansal baskı ve sansür baskısı altında tutulduğuna dikkat çekti. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), Basın İlan Kurumu (BİK) ve Bilgi Teknolojileri ve İletişimi Kurumu (BTK) gibi, Türkiye medyasının aslen bağımsızlığını, çeşitliliğini ve kalitesini korumak ve düzenlemek amacıyla özerk organlar olarak kurulmuş olan kamuya bağlı denetleyici kurumlar bugün, AKP-MHP koalisyonu ile Cumhurbaşkanlığı ofisinin tamamen kontrolü altına girmiştir. Misyon, RTÜK başkanlığından ve BTK temsilcilerinden görüşme talep etmiş, her iki talep de yanıtız bırakılmıştır.

Basın İlan Kurumu (BİK)

IPI öncülüğünde beş basın özgürlüğü örgütünden oluşan bir heyet, BirGün ve Evrensel gazetelerine yönelik ilan durdurma cezalarının akabinde, 6 Şubat 2020 tarihinde BİK Genel Müdürü Rıdvan Duran ile görüşme imkanı bulmuştur.¹⁶

Duran'ın göreve atandığı Ağustos 2019 tarihinden bu yana, Evrensel, BirGün, Sözcü ve Cumhuriyet gibi bağımsız gazetelere kesilen ilan cezalarında keskin bir artış gözlemlendi. Eylül 2019'da Evrensel ve BirGün'e süresiz ilan durdurma cezası kesilerek, gazeteler için önemli bir kaynak olan kamu reklam gelirleri tamamen sonlandırılmıştır. BirGün'e uygulanan ilan durdurma cezası 25 Şubat'ta kaldırılmasına karşın, Evrensel'in yasağı devam etmekte ve BİK tarafından son kez değerlendirilmeyi beklemektedir. Nihai değerlendirmenin olumsuz olması durumunda, Evrensel'in kamu ilanı alma hakkı en az üç sene süreyle askıya alınacaktır.

BİK, faaliyet raporlarını kamuya açık şekilde yayınlamamaktadır. Benzer şekilde, hangi gazetelere ne kadar kaynak aktarıldığı veya hangi gazetelere ne sebeple ceza kesildiğine dair bilgileri de detaylı şekilde açıklamamaktadır.

Bu şeffaflık noksanlığına karşın, IPI tarafından elde edilen BİK dahili raporlarında, 2020'nin ilk beş ayında 39 yerel ve ulusal gazeteye toplam 316 günlük ilan yasağı uygulandığı belirtilmiştir. Buna karşın önceki seneye karşılaştırmak gerekirse, 2019 yılının ilk dokuz ayında BİK, sadece altı gazeteye yalnızca dokuz günlük yasak uygulamıştır.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)

Misyon kapsamında küçük bir heyet, RTÜK'ün CHP'den seçilen üyesi İlhan Taşçı ile Ankara'da bir araya gelmiştir. Taşçı, yayın yasaklarına ve para cezalarına karar veren RTÜK Üst Kurulu'ndaki muhalefet partileri tarafından aday gösterilerek seçilen üç üyeden biridir.

RTÜK, 1994 yılında Türkiye Cumhuriyeti Anayasası tarafından kurulmuştur ve dokuz üyesinin TBMM tarafından, meclisteki temsil durumunu yansıtabilecek şekilde seçildiği kendine mahsus bir yapısı vardır. Bu yapıda öngörülen herhangi bir düzenleme, anayasal değişiklik gerektirmektedir. RTÜK üyelerinin, kendilerini aday gösteren siyasi partilere göre dağılımları şu şekildedir: AKP (4), MHP (2), CHP (2), HDP (1). HDP'nin 2 Ekim'de tutuklanan RTÜK temsilcisi Ali Ürküt'ün, partiye yönelik devam eden

16 "Uluslararası gruplardan Evrensel'e uygulanan cezanın kaldırılması için çağrı", IPI Açıklaması
<https://freeturkeyjournalists.ipi.media/tr/uluslararasi-gruplardan-evrensel-uygulanan-cezanin-kaldirilmasi-icin-cagri/>

baskıların bir uzantısı olarak, 16 HDPLi siyasetçiyle birlikte tutuklu yargılanmasına devam edilmektedir. RTÜK kararları mutlak çoğunlukla alınmaktadır ve karara varılabilmesi için en az beş üyenin oy kullanması gerekmektedir. Dolayısıyla, AKP ve MHP tarafından aday gösterilen üyeler, diğer üyeler olmaksızın karar alabilecek çoğunluğa sahiptirler.

RTÜK üyesi İlhan Taşçı ile misyon heyetinin yaptığı görüşme, 8 Ekim 2020

Normal şartlarda RTÜK çalışanları, olası yayıncılık ihlallerine karşı yaklaşık 1.700 radyo ve televizyon istasyonunu denetlemekte ve tespit edilen ihlalleri elektronik bir sistemde raporlamaktadır. Bu raporlar, yapılan düzenli toplantılarda, RTÜK başkanı tarafından Üst Kurul üyelerinin değerlendirmelerine sunulmaktadır. Ancak Taşçı'nın heyete aktardığına göre, geçtiğimiz yıllarda yaklaşık 100 tecrübeli RTÜK uzmanı, strateji geliştirme adı altında farklı bir RTÜK tesisine „sürülmüş“ ve yerlerine, hükümete sadık yeni çalışanlar getirilmiştir.

Son üç senedir, bu genç memurlar tarafından tespit edilen ihlaller, elektronik sistemde raporlanmadan önce RTÜK Başkanı Ebubekir Şahin'e bildirilerek onayı istenmektedir. Taşçı, bu uygulama nedeniyle, üyelerin artık sistemde yalnızca seçili ihlalleri görebildiğini vurgulamıştır. Üst Kurul toplantılarının gündemine getirilen bu ihlaller, ağırlıklı olarak hükümete yönelik eleştirilerden meydana gelmektedir.

RTÜK içerisinde en açık sözlü üye olan Taşçı, RTÜK'ün yayın yasaklarına dair istatistikleri ve raporları kamuoyuyla düzenli olarak paylaşmaktadır. Taşçı'nın CHPlı eski çalışma arkadaşı olan ve aynı zamanda uzun süre Hürriyet gazetesinin ombudsmanlığını yapmış olan Faruk Bildirici'nin RTÜK üyeliği, görevini kötüye kullandığı iddiasıyla düşürülmüştü. Taşçı gibi Bildirici de, RTÜK yapısındaki sistematik çürümeyi dile getirerek sözünü sakınmadan eleştiren üyelerden biriydi.

Ağustos 2019'da RTÜK'e internet yayıncılığını izlemesi için yeni yetkiler tanınırken¹⁷, Taşçı'ya göre, RTÜK'ün öncelikli hedefinde Halk TV, TELE1, KRT ve Fox TV olmak üzere yıldırılmak istenen dört televizyon kanalı var. Temmuz ayında Halk TV ve TELE1, sunucularının eleştirel yorumları nedeniyle, beşer günlük yayın yasağına maruz kaldılar. Yasağa gösterilen sebepler arasında, Osmanlı Sultanı Abdülhamit'e yönelik eleştiriler dahi yer alıyordu.¹⁸ Aynı fıkraı ihlal ettikleri gerekçesiyle ikinci defa yayın yasağına çarptırılmaları halinde, bu televizyon kanallarının yayın lisansları iptal edilecek.

Mayıs 2020'deki bir sosyal medya paylaşımında Taşçı, geçtiğimiz 18 aya ait istatistikler paylaştı.¹⁹ Bu paylaşımına göre, yukarıda ismi geçen dört televizyon kanalına toplamda 36 defa ceza verilmişken, hükümet yanlısı ana akım kanallarına yalnızca altı defa ceza kesilmişti.

İlhan Taşçı @ilhantasci

RTÜK Başkanı Ebubekir Şahin, kendisine kimsenin talimat vermediğini ama Cumhurbaşkanının talimatını emir telakki edeceğini açıkladı. Talimat almadığını söylediği dönemki muhalif kanallara verilen cezaların tablosu bu! Bir de talimat aldığımda yapacaklarını siz düşünün...

Translate Tweet

YAYIN KURULUŞU	TOPLAM YAPTIRIM SAYISI	YAYIN KURULUŞU	TOPLAM YAPTIRIM SAYISI
A HABER	0	HALK TV	10 İdari Para Cezası 3 Yayın Durdurma (Toplam 12 Program)
KANAL 7	0	TELE 1	8 İdari Para Cezası 3 Yayın Durdurma (Toplam 10 Program)
TV NET	0	FOX	7 İdari Para Cezası 1 Yayın Durdurma (Toplam 3 Program)
ATV	1 Uyan	KRT	3 İdari Para Cezası 1 Yayın Durdurma (Toplam 2 Program)
ÜLKE TV	1 Uyan		
TGRT HABER	1 İdari Para Cezası		

İlhan Taşçı | Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Üyesi

6:29 AM - May 18, 2020 - Twitter for iPhone

2.7K Retweets 128 Quote Tweets 9.4K Likes

17 "Yeni RTÜK düzenlemeleri, özgür basının son kalesi internet haberciliğini tehdit ediyor", IPI Türkiye Notları, Selin Uğurtaş <https://freeturkeyjournalists.ipi.media/tr/yeni-rtuk-duzenlemeleri-ozgur-basinin-son-kalesi-internet-haberciligini-tehdit-ediyor/>

18 "IPI, TELE1 ve HALK TV'ye uygulanan 5 günlük yayın kesintisini kınıyor", IPI açıklaması <https://freeturkeyjournalists.ipi.media/tr/ipi-tele1-ve-halk-tvye-uygulanan-5-gunluk-yayin-kesintisini-kiniyor/>

19 İlhan Taşçı, <https://twitter.com/ilhantasci/status/1262238847615864832>

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK)

2000 yılında ulusal haberleşmeyi düzenleme ve denetleme amacıyla kurulan Bilgi Teknolojileri ve İletişimi Kurumu (BTK), online düzenlemelere riayet edildiğini gözlemekle yükümlüdür. Pratikte ise, online içeriklerin kaldırılması ve sansürlenmesi görevini üstlenmiştir.

Türk Ceza Kanunu'na göre internet siteleri, ya mahkemeler tarafından bir „koruma tedbiri“ olarak ya da BTK'nın „idari tedbir“ kararıyla engellenebilmektedir. BTK bu kararı, İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi hakkındaki 5651 sayılı kanunun 8. maddesine dayanarak, kumar, çocuk istismarı, müstehcenlik, uyuşturucu kullanımı ve fuhuş gibi birçok başlığa istinaden sakıncalı içerikler hakkında verebilmektedir. Ancak 2015 yılında yeni düzenlenen 8/A maddesi uyarınca, BTK'ya, „yaşam hakkı ile kişilerin can ve mal güvenliğinin korunması, milli güvenlik ve kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi veya genel sağlığın korunması“ kapsamında da online içerikleri geçici olarak kaldırmak veya engellemek için idari tedbir uygulama yetkisi tanındı. Bu yeni düzenleme BTK'ya, uygulamanın „gecikmesinde sakınca bulunan hallerde“ mahkeme kararı olmaksızın internet sitelerini engelleme gücü vermektedir.

BTK'nın bu yetkisini, Türkiye'deki bağımsız medyanın internet sitelerini engellemek üzere yaygın olarak kullandığı görülmektedir. EngelliWeb'in 2019 raporuna göre;²⁰ BTK, 2015 ve 2019 yılları arasında 8/A maddesine dayanarak 21.000'den fazla internet sitesini ve çevrimiçi alan adını engellemiştir. Bu sitelerden neredeyse 2.000 tanesi haber sitesiyken, 669'u ise belirli haberlere ait URL'lerdir.

IV. Sosyal Medya Yasası

Temmuz 2020'de Türkiye hükümeti, online içerikler ve sosyal iletişim ağı sağlayıcıların üzerindeki kontrolün ve sansürün artırılmasına olanak sağlayacak yeni bir sosyal medya yasası teklifini kabul etti.²¹ Yasa, İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi hakkındaki 5651 sayılı kanun kapsamında bazı değişiklikler öngörmektedir.

20 “Buz Dağının Görünmeyen Yüzü”, İfade Özgürlüğü Derneği EngelliWeb 2019 Report”
https://ifade.org.tr/reports/EngelliWeb_2019.pdf

21 Resmi Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/07/20200731-1.htm>

1 Ekim 2020 tarihi itibarıyla sosyal medya şirketleri, Türkiye'ye yasal temsilci atamakla yükümlü olacaklar ve Türk vatandaşlarına ait tüm kullanıcı verilerini, Türkiye Cumhuriyeti sınırlarındaki servis sunucularına aktarmaları gerekecek. Bu kurallara uymamaları halinde, nihayetinde Türkiye'de hizmet veremez hale gelinceye kadar, bant genişliği kısıtlamaları da dahil olmak üzere, ciddi hukuki yaptırımlarla karşı karşıya kalacaklar.

Yasayla birlikte, ülkede hayli geniş bir tanımlamaya sahip terörle mücadele kanunu ve diğer suçları eleştirel sesleri ve gazetecileri yargılamak üzere kullanan politize olmuş denetleyici kurumlar ve mahkemeler, sosyal medya şirketlerini içerik kaldırmaya ve kullanıcı verilerini hükümete teslim etmeye zorlayabilecekler.

Şimdiye kadar, Facebook, Twitter ve Google gibi önde gelen sosyal medya şirketlerinin hiçbiri, yasaya ne şekilde karşılık vereceklerine dair resmi bir açıklamada bulunmadılar.

Peki bu yasayla tehlikeye giren nedir? Hükümet organları ve medyayı denetleyici kurumlar, sosyal medya şirketlerine her gün yüzlerce içerik kaldırma emri iletiyorlar ve şirketler bunların bir kısmını uyguluyor. Twitter'ın 2019 yılı Temmuz ile Aralık ayları arasını kapsayan şeffaflık raporuna göre²², kendilerine küresel çapta yapılan 27.500 yasal talebin yüzde 19'u Türkiye'den geldi. Twitter, Türkiye'den gelen tüm bu taleplerin yüzde 31'ine riayet etti. Rapora göre, yalnızca Ekim 2019'da, Türkiye'nin Suriye'deki askeri operasyonları sırasında, 5651 sayılı kanunun 8/A maddesi uyarınca, Twitter'a 1.000'den fazla içerik kaldırma talebi ulaştı. Yasal taleplere konu olan gazetecilere ve haber platformlarına ait 193 doğrulanmış hesaptan Twitter toplamda 13 tweeti terörle mücadele kanununu ihlal ettiği gerekçesiyle kaldırdı. Twitter raporu, diğer gazeteci ve haber platformu hesaplarına dair ulaşan talepler hakkında işlem yapılmadığını vurguladı.

Facebook'un, yine 2019 yılı Temmuz ile Aralık ayları arasını kapsayan şeffaflık raporu ise, Facebook'un Türkiye hükümetinden gelen veri sağlama taleplerinin yüzde 79'una yanıt verdiğini gösteriyor. Rapor, talep edilen kullanıcı verilerine dair detaylı bilgi içermezken, taleplerin "geçerli yasa" ve "yasal süreçler" ile uyumlu olduğunu belirtiyor. Acil taleplere verilen yanıt oranı ise yüzde 73 olarak belirtilmektedir.²³

EngelliWeb'in²⁴ 2019 yılı raporuna göre, aynı yıl içinde engellenen internet sitelerinin yüzde 69'u, (5651 sayılı kanunun 8. maddesine dayanan) BTK kararları doğrultusunda engellendi. Toplamda

22 Twitter Şeffaflık Raporları <https://transparency.twitter.com/en/reports/removal-requests.html#2019-jul-dec>

23 Facebook Şeffaflık Raporu Temmuz-Aralık 2019 <https://govtrequests.facebook.com/government-data-requests/country/TR>

24 "Buz Dağının Görünmeyen Yüzü", İfade Özgürlüğü Derneği EngelliWeb 2019 Report" https://ifade.org.tr/reports/EngelliWeb_2019.pdf

engellenen 61.049 alan adından 42.145 tanesi BTK kararları uyarınca, 16.797 tanesi ise mahkeme kararları sonucunda engellendi.

Misyon, hükümetin kullandığı nefret söylemiyle mücadele gerekçesine dayanarak yasaya meşruiyet kazandırmaya çalışacağından ve yasaya uymayı reddeden sosyal medya şirketlerini vergi kaçırmaya çalışmakla itham edeceğinden endişe duyuyor. Ne var ki, yasanın gerçek amacının, gazetecilerin ve halkın kendilerini nispeten özgürce ifade edebildikleri son platformları yok etmek olduğu apaçık ortada.

Sosyal medya şirketleri, bugüne kadar Türkiye’den gelen içerik kaldırma taleplerinin bir kısmına riayet ederken, yeni yasa, şirketlerin tüm resmi talepleri yerine getirmelerini zorunlu kılıyor ve genişleyen dijital sansürün önünü açıyor. Teknoloji şirketleri böylece, Türk hükümetinin ifade özgürlüğü konusundaki hayli sınırlayıcı yaklaşımına uygun davranmak durumunda kalacaklar. Türkiye’de yasal varlık kurmalarını ve yasal temsilci atamalarını takiben, içerik kaldırma taleplerine karşı çıkmaları halinde oldukça yüksek para cezalarına çarptırılmaları ve hatta temsilcilerin hapis cezasıyla karşı karşıya kalmaları yasal olarak mümkün hale gelecek. 4 Kasım 2020’de bir bakanlık yetkilisinin Twitter’den yaptığı açıklamaya göre, Türkiye’de yerel temsilci atanması şartına 30 günlük uyum sürecinin tamamlanmasına rağmen riayet etmeyen, aralarında Facebook, Twitter ve YouTube’un da bulunduğu pek çok sosyal medya platformlarının her birine 10 milyon Türk lirası (yaklaşık 1.25 milyon euro) para cezası kesildi.²⁵

---

25 “ IPI, Türkiye’yi sosyal medya şirketlerine yönelik yaptırımlara son vermeye çağırdı ”, IPI Açıklaması <https://freeturkeyjournalists.ipi.media/tr/ipi-turkiyeyi-sosyal-medya-sirketlerine-yonelik-yaptirimlara-son-vermeye-cagirdi/>

Kullanıcı verilerinin Türkiye'deki servis sunuculara aktarılması şartı ise, Türk vatandaşlarının gizlilik hakkına yönelik bir diğer tehdit. Yeterli denge ve denetim mekanizmalarının bulunmadığı ve yasaların kötüye kullanılmasından kaçınılamayan bir ortamda bu uygulama, özellikle eleştirel seslere ait kişisel verilerin yetkili makamlarca suistimal edilmesini mümkün kılacaktır.

Somut bir şekilde ifade etmek gerekirse, sosyal medya yasası, 2007 yılında kabul edilen 5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun"²⁶ bir takım değişiklikler sundu. Yasa, bir milyondan fazla kullanıcısı olan sosyal medya ağlarına, içerik engelleme veya kaldırma taleplerinin uygulanması için yapılan bireysel veya kurumsal başvurulara 48 saat içerisinde yanıt verme zorunluluğu getiriyor. Mahkeme kararlarını dört saat içerisinde uygulama gerekliliğinde ise değişiklik öngörülmemiş.²⁷ Tüm bu sınırlamalara uymamaları halinde ise şirketler, yüksek para cezaları ile veya üç aya kadar reklam yasağıyla karşı karşıya kalacaklar. Yasaya uymadaki gecikmenin daha da uzaması durumunda ise, platformların internet trafiği bant genişliği ilk olarak yüzde 50'ye kadar, ardından ise yüzde 90'a kadar kısıtlanarak, işleyişleri imkansız hale getirilecek.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun yeni yasayı, vatandaşları "cinsel istismar, müstehcenlik, kumar, dolandırıcılık, suça teşvik, terör propagandası ve hakaret" suçlarına karşı koruyabilmek için bir gereklilik olarak nitelendiriyor

Adalet Bakanlığı ile yapılan görüşmede heyete, yasanın, Fransa ve Almanya'da nefret söylemine, internet aracılığıyla taciz ve istismara karşı uygulanan yasalarla benzerlik içerdiği ve Türkiye'nin kullanıcı verilerinin ülkede bulundurulması konusunda ısrarcı olma hakkının bulunduğu söylendi. Misyona ise Almanya ve Fransa'nın aksine Türkiye'nin vatandaşlarını bu verilerin istismarından koruyacak temel denge ve denetim mekanizmalarından da, bağımsız yargı ve temyiz süreçlerinden de mahrum olduğunu not etti.

Yasanın kötüye kullanılması ve denge ve denetim mekanizmalarının eksikliğine yönelik ciddi endişeler, heyetin, CHP, İYİ Parti ve HDP'den üç milletvekili ile yaptığı görüşmeler sırasında vekiller tarafından da dile getirildi.

Milletvekilleri, hükümetin sosyal medyayı kapatma gücünü elde etmesinin doğuracağı büyük risklere dikkat çektiler. Denetleyici kurumların tamamen kontrol altına alınmış olmasının, medyayı çalışamaz hale getirdiği yönünde görüş belirttiler. Ayrıca sosyal medya yasasının, özellikle Türkiye'de azınlık

26 5651 sayılı Kanun Mevzuatı <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5651.pdf>

27 "Sosyal medya yasası: Yeni düzen nasıl olacak?", BBC Türkçe <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53581303>

topluluklarının eleştirel düşüncelerini ifade edilebildiği yegane özgürlük alanlarını ortadan kaldırmakla tehdit ettiğini ifade ettiler.

Misyon, hükümetin kullandığı nefret söylemiyle mücadele gerekçesine dayanarak yasaya meşruiyet kazandırmaya çalışacağından ve yasaya uymayı reddeden sosyal medya şirketlerini vergi kaçırmaya çalışmakla itham edeceğinden endişe duyuyor. Ne var ki, yasanın gerçek amacının, gazetecilerin ve halkın kendilerini nispeten özgürce ifade edebildikleri son platformları yok etmek olduğu apaçık ortada.

V. Uluslararası Diplomasi

Misyonun son toplantılarından ilki, Avrupa Birliği Delegasyonu Siyasi İlişkiler Bölüm Başkanı Eve Horelova ile yapıldı. Ertesi gün de misyonun ilk bulguları, Birleşik Krallık Büyükelçiliği ev sahipliğinde gerçekleşen bir webinar üzerinden Türkiye’de bulunan 17 diplomatik misyon temsilcisi ile paylaşıldı.

Misyon, toplantılarda Avrupa Komisyonu’nun 6 Ekim’de yayınladığı ve geçtiğimiz sene boyunca Türkiye’de ifade özgürlüğü alanında gözlenen “ciddi gerilemeyi” detaylarıyla belgeleyen İlerleme Raporu’nun derinlik ve kapsamından duyduğu memnuniyeti ifade etti.

Ancak, AB Delegasyonu’nun Türkiye’de demokratik ilkelere saygı ve temel insan haklarının korunması konularındaki yetersizlikleri gün ışığına çıkaran geniş çaplı çalışmaları ile, Avrupa Birliği Konseyi’nin 1-2 Ekim tarihlerinde alınan kararlarında Türkiye’ye dair aldığı pozisyon arasındaki zıtlığa dikkat çekti.

AB Konseyi, özellikle Kıbrıs açıklarındaki doğalgaz arama çalışmalarından doğan politik kriz sonucu hareketlenen Doğu Akdeniz’de istikrarı sağlama hedefiyle Türkiye’ye, Gümrük Birliği’nin modernizasyonu ve ticaretin kolaylaştırılması, insani temas, yüksek düzeyli diyaloglar gibi başlıklarda görüşmeler başlatmayı önerip göç konusunda iş birliğinin devamlılığından bahsederken, ülkenin insan hakları konusundaki başarısız siciline değinmekten kaçınmıştır.

Doğu Akdeniz ve ötesinde jeopolitik istikrarı sağlamanın önemini azımsamamakla birlikte, Türkiye’yi Gümrük Birliği görüşmeleri ile ödüllendirmek, hem Avrupa değerlerine hem de liderlik ve ilham için yüzünü Avrupa’ya dönen Türkiyeli insan hakları aktivistlerine ihanet olarak görülecektir.

Avrupa Birliği’ne üye ülkeler, ifade özgürlüğü de dahil olmak üzere, temel insan haklarını Türkiye ile gündemlerine mutlaka yeniden yerleştirmeli ve ilişkilerin geliştirilmesi için bu alanda iyileştirilmeler yapılmasını ön koşul olarak öne sürmelidir. Temel insan haklarına saygı, bölgenin uzun vadeli istikrar ve refahı için zaruridir.

This publication has been produced with the assistance of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of the International Press Institute (IPI) or contributing organizations and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

#FreeTurkeyJournalists